

Саннікова М.В.
науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
Державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України
Санніков Д.В.
к.ю.н., асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ДЕКЛАРАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Однією з характерних рис розвитку сучасного екологічного законодавства на сучасному етапі його розвитку, як і вітчизняної правової системи в цілому, є робота над удосконаленням вже існуючої системи джерел права шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, внесення змін і доповнень до вже існуючих, систематизація нормативно-правових актів, активно розробляються наукові концепції, покликані гармонізувати чинне законодавство та підвищити його якість. Безперечно, зазначена нормотворча діяльність є важливою і необхідною, проте вона сприяє появі вкрай негативних явищ у процесі правового регулювання, на кшталт колізій або прогалин у чинному екологічному законодавстві України.

Теорією юридичної науки розроблено ряд способів та прийомів подолання таких недоліків. На практиці ж органи як судової, так і виконавчої влади стикаються або з практичною неможливістю подолання проблеми, або з тим, що для вирішення правової ситуації необхідно запускати складні довготривалі процеси, як то інтерпретація «проблемної» правової норми, розробка та прийняття нової норми права, відміна застарілої тощо у випадку, коли неможливо застосувати ієрархічний, темпоральний або змістовий способи подолання колізій. Можна справедливо зазначити, що прогалини у екологічному законодавстві можна вирішувати за допомогою прямої дії норм Конституції як Основного Закону. Проте, цей фундаментальний акт закладає найважливіші підвалини державного устрою і бути універсальним для

вирішення проблем юридичної практики, особливо у сфері регулювання екологічних відносин, навіть теоретично не є для нього можливим.

З точки зору окреслених проблем правозастосування та перспектив розвитку декларації у системі джерел екологічного права України уявляється необхідним звернути увагу на таке. Декларацію як акт, що приймається Верховною Радою України, варто на законодавчому рівні визначити як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, який встановлює основні принципи та засади правового регулювання суспільних відносин. У ієрархії законів вона має відповідати положенням Конституції України і не суперечити їм. Разом з тим, звичайні закони, предмет регулювання яких належить до предмету регулювання декларації – суспільні відносини у сфері використання і охорони природних ресурсів –, мають відповідати останній і не можуть суперечити їй. У випадку колізії норм звичайного закону і декларації має застосовуватися норма декларації як вищого за юридичною силою акту.

Наведений вище механізм може допомогти у вирішенні деяких проблем вітчизняного законодавства. Так, як відомо, ряд його галузей вирізняється наявністю єдиного, зведеного, юридично і логічно цілісного, внутрішньо узгодженого нормативного акту (кодексу), який має складну структуру і великий обсяг, поділяється на загальну і особливу частини. Саме в загальних частинах цих актів містяться вихідні засади і принципи регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин, якими керується юридична практика. Проте екологічне законодавство кодифікувати практично неможливо. Так, наукова дискусія щодо розробки екологічного кодексу, розпочата ще 27 січня 1971 р. на розширеному засіданні Ради Всесоюзного науково-дослідного інституту радянського законодавства щодо координації роботи науково-дослідних установ, триває і досі. Однією з перепон у створенні такого кодифікованого акту є спільні загальні засади і принципи використання і охорони природних ресурсів, проте різні їх специфіка і режими правового регулювання.

Вирішити ж окреслену проблему могла б розробка і прийняття декларації про використання і охорону навколишнього природного середовища, яка б

заклала основи регулювання відносин у сфері природокористування, а спеціалізоване законодавство (водне, повітряне, лісове і т.д.) містило б у собі детальні механізми реалізації проголошених у декларації засад і принципів.

Також уявляється за доцільне при розгляді цього аспекту перспектив декларації у системі джерел права України звернути увагу на такі тенденції у сучасній правовій думці. Так, на сьогодні в юридичній літературі продовжує обґрунтовуватись необхідність розробки екологічного кодексу, який на думку прибічників його створення, має стати принципово новим видом кодифікації. Аналізуючи ж пропозиції згаданих авторів, зазначений кодекс по суті уявляється зводом екологічного законодавства. Проте, спроба модернізувати законодавство таким чином може призвести до складнощів як у застосуванні норм цього акту на практиці (оскільки він дублюватиме норми інших законодавчих актів), так і у внесенні змін до нього. Більше того, такий шлях розвитку екологічного законодавства суперечить усталеній науковій доктрині джерел права, а також може суперечити вимогам юридичної техніки.

Таким чином, таке особливе джерело права як декларація може стати дієвим джерелом екологічного права, а розробка та прийняття декларації про використання і охорону навколишнього природного середовища сприятиме розвитку чинного екологічного законодавства, покращить його якість та сприятиме вирішенню ряду ключових проблем застосування його норм.